

OPPONENSI VÉLEMÉNY WETTSTEIN DOMONKOS DIPLOMATERVÉHEZ Vasfüggöny - Páneurópai Piknik, kerékpáros történelmi tanösvény

Határterület, egykori határsáv. Minden szempontból – fogalmi, történelmi, időbeli, térbeli és ökológiai jellemzői folytán- rendkívül rétegzett és érzékeny alapanyag, melyre a két diplomázó, Domonkos és Balázs jó érzéssel talált rá. Azonos a kiindulási terület, mindkettejük tervében a „határ” központi fogalom, de míg Domonkos a határ történelmi aspektusait vizsgálja a tájban, addig Balázs az ökológiai összetettségre és határhelyzetekre koncentrálna. Így a közös alap gondolatból elindított tervek értékelése is rendkívül tanulságos.

Domonkos terve, a Páneurópai Piknik helyszínére tervezett történelmi tanösvény témája „magas labda”, nagyon mély kérdéseket feszeget, messze túlmutatva a megszokott építészeti kereteken. Azonban e kérdések alapos átgondolása és megválaszolása nélkül maga a tervezési folyamat sem lehet sikeres.

A legfőbb kérdés a közelmúlt történelme. Most múlt húsz éve, hogy a határáttörés megtörtént, még mindenkiben élénken élnek az emlékek – bennem is, ahogy Sopron utcáin a „szabad világba” induló keletnémetek a határhoz kérnek iránymutatást. Nincs kanonizált, általánosan elfogadott történelmi szemlélet, minden résztvevő máshogyan emlékezik. Erőteljesen felvetődik a hitelesség kérdése – mit, melyik emléket tekintjük hitelesnek, vajon létezik-e hiteles emlék? Mi az, ami alapján szelektálhatunk az emlékek között? Egyáltalán, van-e jogunk szelektálni? Ennél a pontnál ugyanilyen fajsúllyal felbukkan az interpretáció nehéz feladata is. Egy történelmi eseményt, helyszínt milyen módon tudunk úgy bemutatni, hogy senki érzékenységét ne sértsük? Mi az az út, amellyel egy adott időpillanatban történelmileg fontossá vált területet és eseményt később is átélhetővé tudunk tenni, anélkül, hogy konzerválnánk, egyfajta skanzenné vagy dogmává alakítanánk azt? Itt egyből gondolhatunk az örökségvédelem problémakörére is, hiszen ez a terület szellemi és táji örökségünk szerves része. A sort természetesen hosszasan lehetne folytatni.

Domonkos mindezekre határozott választ ad, és a lehető legjobb utat választja: a személyes átélésen keresztül a résztvevőre bízva az interpretálás érzékeny kérdését. Az emlékezőről lehúzott látogatói központban a mélyre szállunk, majd letről felfelé emelkedve megismerhetjük a korra jellemző, sokrétű személyes és tárgyi, tényszerű emlékeket, személyes szelekcióra bízva a megismerésre kiválasztandókat. Az értelmi megismerés után következhet ezek érzelmi és élményszerű befogadása a valódi helyszíneken, a valódi útvonal bejárásával, mintha egy időgépen visszarepülve velünk történne meg minden. Rendkívül dicséretes és példászerű a terv alapállása: egyfajta távolságtartással a látogatóra bízva a közelmúlt történelmének megélését, nem ad kész magyarázatot. Csupán befogad és megmutat, de nem ítélkezik. A konklúziók levonása egyéni feladat marad.

A felvállalt nehéz téma többértelműsége és mélysége a tervben rengeteg helyen tetten érhető. A határhelyzetre asszociálva az áttörés, megszabadulás, bezártság, kinyílás, sötétség, világosság szavai jutnak eszembe, mely asszociációk az útvonalakat bejárva egyértelműen, de nem didaktikusan érzékelhetők, és a látogatói központ építészeti kialakítását alapvetően meghatározzák. Szimpatikus a tömegformálás és anyaghasználat szándékolt brutalitása, tárgyyszerűsége is. Visszaköszön az elmúlt rendszer zártsága,

keménysege, ahol csak egyfajta szűk látómezőn keresztül nyílt mód a „szabad” világ szemlélésére, amit most a periszkópok is szimbolizálnak. A tárgyszerűség másrészt az áttörés mementója, a menekülők mezőn elhagyott tárgyainak átfogalmazása is. A történeti helyszínek sorozatát hasonló módon megjelölt impulzuspontok láncolata fogja össze, alkot egy könnyen befogható, de mégsem túlhangsúlyozott segítőeszközt az emlékek felidézésére.

Az egyedüli bizonytalanságot bennem az impulzuspontok megjelölése, kialakításának milyensége okozza. Amennyire meggyőző a bevezetőben feltett kérdésekre adott válaszok gondolatisága, a látogatóközpont kialakításának mélysége és egyszerűsége, abban nem vagyok ennyire biztos, hogy a táji elemek megfogalmazását néhol nem lehetett volna még kicsit egyszerűsíteni, jelszerűbbé tenni. Gondolok például az őrtorony mellé épített lépcsőtoronyra: az új elem szinte fontosabbá vált a meglévő emléknél, vagy az elhagyott tárgyakat mindenképpen szükséges-e külön dobozba foglalni, és így kissé elidegeníteni az átélési folyamattól?

Összegzésül kimondható, hogy Domonkos diplomaterve mindezzel együtt nagyon mély, átgondolt, dicsérendő alkotás. Összetettsége, mély gondolatisága miatt számomra kimondottan jó érzés is volt a terv megismerése és opponálása.

A tervet és alkotóját a Tisztelt Bizottság figyelmébe ajánlom.

Józsa Ágota
építész

Budapest, 2010. 02. 03.